

IDEER

PER ESPEN STOKNES har utgitt blant annet «Penger og sjel – En ny balanse mellom finans og følelser» og «Sjelens landskap – Refleksjoner over natur og myter». Gjennomført flere scenarioprojekter, drevet fremtidstenking for organisasjoner og bedrifter i Norge.

WANDRUPS UTVALGTE

Fredrik Wandrup fwa@dagbladet.no

«MacGyver»

DVD: Richard Dean Anderson (65) gjorde et stort karrieresteg da han spilte inn sin første episode av TV-serien «MacGyver» i 1985.

Han var 35 år gammel og ble i serien i sju år og like mange sesonger. I 1992 var det slutt, bortsett fra noen spillefilmer som ble lagd i kjølvannet av de 139 TV-episodene, den siste av dem så seint som i 2012.

I 1995 var han med i TV-serien «Legend», og på 2000-tallet har han spilt i forskjellige varianter av «Star-gate». Men generasjonene som var unge på 1980- og 1990-tallet er han for alltid forbundet med mannen med det skotske navnet **Angus MacGyver**, den mest fredelige hemmelige agenten i bransjen.

Hans sjef **Peter Thornton** ble spilt av **Dana Elcar**. Han er med i en gjesterolle i første episode, men ble et fast innslag fra episode 11. Den tilbakevendende leiemorderen **Murdoc** ble spilt i åtte episoder av **Michael Des Barres**, også kjent som hardrocker og venn av gutta i **Led Zeppelin**.

Denne uka utgis «**MacGyver – The Complete Collection**», en boks som samler samtlige episoder og de to TV-filmene som ble lagd i 1994. En fortreffelig spenningsserie for både barn og foreldre som frykter voldelig påvirkning på ungene. MacGyver bærer aldri skytevåpen og forsvarer seg ved å bruke hjernen framfor musklene. Hans evne til å finne løsninger og skape tekniske hjelpemidler av ting som tilfeldigvis fins tilgjengelig, er nærmest grenseløs.

Denne selvhjulpne virksomheten har fått et eget navn på engelsk; «*macgyverism*». Med en swiss army knife som nærmeste venn er MacGyver en effektiv lærer i selvoppholdelsesdrift og fantasifull bruk av verden.

DIKTET

Redigert av **Tom Stalsberg** tst@dagbladet.no

Foto: Tom Stalsberg

GREP

eit grep av ein lærhanske (tom) i kjellartrappa, dei stramme snorene, strikkar, klyper/kles i det fuktige kjellarmyrkret/av ingen spor av støv lar/blankpussa (skjelett frå 1942, ingen) piskesnert i lufta, ingen skri k

Knut Ødegård

Fra «Drankarar og galningar - dikt i utval» (Cappelen Damm 2015)

FNs klimatoppmøte holdes i Paris 30. november til 11. desember. Målet Forfatter Andrew P. Kroglund tar for seg den menneskeskapte distansen,

Se ut av vinduet,

KLIMA

Andrew P. Kroglund
andrewkroglund@gmail.com

VI MENNESKER er del av et større hele, formet av evolusjonen. Men vi lager kunstige skiller mellom oss og naturen. Det skaper problemer for arten vår, og for andre arter, med global oppvarming som en av våre største utfordringer. Er det psyken vår som hindrer oss i å ta tak i problemet? Psykolog og førstelektor ved BI i Oslo, Per Espen Stoknes, hevder det.

I boken *What We Think About – When We Try Not to Think – About Global Warming*, (Chelsea Green 2015), lanserer han det han kaller en ny psykologi for klimahandling.

Det er relevant. Det har ikke vært målt høyere andel av klimagassen CO₂ i atmosfæren vår på 800.000 år.

Som art er vi uovertrufne og vi har skapt teknologiske vidundre. Og det er ikke teknologi som er problemet, ifølge Stoknes. Det er mykere, psykologiske årsaker. Og jo visst finnes det klimaskeptikere, men de er i et mindretall. Og det er ikke på grunn av dem vi ikke klarer å gjøre noe med utfordringen den nye kunnskapen gir oss. Det er på grunn av oss selv, vi som innser klimaalvoret.

MYE LITTERATUR viser oss hvordan det kan gå om vi ikke endrer oss. Jared Diamonds monumentale Kollaps (Spartacus 2012) bruker historien om Påskeøya som et bilde på menneskesamfunn i oppløsning; stedet som mistet nesten all vegetasjon og som endte i intern krigføring, sult, kulturelt og miljømessig kollaps. Egeninteresser og status ble satt i høysetet. Så gikk det lukt til helvete. I skjønnlitteraturen er dette dratt langt, som i Cormac McCarthy's apokalyptiske *Veien* (Gyldendal Forlag 2010).

Både biologien og kulturen må analyseres, sier Stoknes. Han deler derfor boken sin i tre deler, nærmest etter Aristoteles' tre dimensjoner for psyken; *theoria* (å tenke) *praxis* (å gjøre) *poiesis* (å være, eller kunnskap gjennom å skape).

Iførste del identifiserer Stoknes det han mener er de fem viktigste psykologiske barrierer for nødvendige klimatiltak: distanse, dommedagstenkning, dissonans, fornektelse og identitet. Disse barrierene ligger rundt oss og vår kjernepersonlighet som et forsvarsverk. Et klimabudskap som skal klare å trenge gjennom dette bolverket vil kreve sitt.

Distanse er enkelt å forstå. Endringer skjer først og fremst Arktis, Antarktis, Bangladesh og på Maldivene. Eller først i 2050. Dommedagstenkningen kjenner vi alle. Følelsen av at klimaendringer bare kan løses gjennom tap, omkostninger og forsakelser, gjør er det mer attraktivt å unngå temaet. Med mangel på praktiske løsninger, øker samtidig hjelpeløsheten. Fryktbudskapet slår tilbake på oss selv. Vi har ropt ulv, ulv for mange ganger.

DISSONANS betyr at flere konkurrerende virkelighetsforståelser lever i oss samtidig. Vi vet at fossilt brennstoff fører til oppvarming, samtidig som vi kjører enda mer, flyr mer og spiser mer rødt kjøtt. De andre rundt oss lever også sine normale fossile liv, derfor er det lettere å la alvoret gli i bakgrunnen.

Fornektelse er den naturlige psykologiske mekanismen som inntreffer, for å beskytte oss selv. Dermed slipper vi psykiske problemer forbundet med at atferden vår fører til global oppvarming. Dette er vår identitet; vi ser etter informasjon som bekrefter våre eksisterende verdier og tilbøyeligheter, og filtrerer bort resten. Kulturell identitet går foran fakta. Det er ikke mangel på intelligens eller mangel på informasjon, men ny informasjon som vil kreve av oss at vi endrer oss, vil sannsynligvis tape.

Disse fem barrierene påvirker hverandre gjensidig, hevder Stoknes, med distanse som det ytterste bolverket, og identitet som den innerste. Antiklimaaktivister har vist å stimulere disse barrierene i sin kamp mot klimavitenskapen. Men også klimabevegelsen har aktivert forsvarsverkene, gjennom sine abstrakte grafer, fjerne framtidsscenarioer og dommedagsprofetier. De har rett og slett ikke lyktes.

Derfor må vi finne *flower* i den menneskelige psyke; folk må ville ønske å leve i et mer klimavennlig samfunn, de må ikke skremmes inn dit. Martin Luther King jr hadde en drøm, ikke et maretitt.

KLIMAKOMMUNIKASJON i fremtiden må derfor samles rundt fem strategier, skriver Stoknes i bokens andre del. Det ene blir den sosiale dimensjonen. Vi er del av større og mindre sosiale nettverk. Disse påvirker oss. Vi gjør som naboene gjør og vennene våre; vi imiterer hverandre. Slik mange av oss gjorde etter at pappapermen ble innført. Slik mange av oss gjør nå, som vi også har skaffet oss en Nissan Leaf og vi har begynt med resirkulering.

Vi må tenke frem positive strategier og bli sosiale borgere, i stedet for enkeltstående individ.

Men da må vi også ha gode støttefunksjoner, i form av fortellergrep som støtter informasjonen med positive emosjoner. Vi må slutte å ordlegge endringer som må gjennomføres som kostnader, og heller snakke om det som en form for forsikring.

Vi skal gå fra «ødeleggelse» til proaktivt helsefokus, vibrerende landskap, og fra usikkerhet til beredskap og etikk og fra forsakelse til mulighet. Akkurat som det er uproblematisk å betale forsikring, må det bli vanlig å se på preventive handlinger som en forsikringsordning.

VI HAREN felles sak å løse, det skal bygges en grønn økonomi. Vi trenger innovasjon og nye jobber, eller 100 000 klimajobber som koalisjonen *Broen til fremtiden* sier

Folk må ville å ønske leve i et mer klimavennlig samfunn.

FELLES SAK: Vi har enkelt for oss selv.

det. Og vi må gjøre det enkelt for oss selv. Klimavennlige oppførsel skal være lett og behagelig.

Om vi i skriveren vår har som «default» at vi skriver ut på begge sider, og om vi som 'default' aktivt må velge bort en CO₂ avgift på flyreisene våre, vil handlingsmønstrene våre lettere snus. Og det vil være store gevinster i form av CO₂ reduksjon.

Stoknes viser gjennom spennende eksempler hvordan positive historier, og det å bringe ting nærmere, gir resultater. Vi må «nudge» mer, skriver han, altså «dulte» hverandre i riktig retning. Og dette skiftet må være fortellerbasert. Vi må bruke his-

I MAI 2013 steg andelen av klimagassen CO2 for første gang til over 400 deler per million (ppm) i atmosfæren. Det er den høyeste på flere millioner år, og FNs klimapanel er enig om at den markante stigningen i industriell tid kan tilskrives menneskelig aktivitet.

DAGENS KVITTER

får ikke kjøpt rattkjelke idag. Søndagsstengte butikker, ass...
@nicecap

er å vedta en ny, juridisk bindende klimaavtale, som skal tre i kraft i 2020. dommedagstenkingen, dissonansen, fornektelsen og identiteten rundt klimaspørsmålene.

ikke inn i speilet

en felles sak å løse, det skal bygges en grønn økonomi. Vi trenger innovasjon og nye jobber, eller 100 000 klimajobber som koalisjonen *Broen til framtiden* sier det. Og vi må gjøre det Klimavennlige oppførsel skal være lett og behagelig, skriver Andrew P. Kroglund. Foto: Zoonar / Frank Röder / NTB Scanpix

torier for å skape mening og fellesskap. Det kan ulike deler av samfunnet gjøre på sin egen måte. Den norske kirke kan for eksempel være seg bevisst menneskets vaktmesteroppgave for skaperverket. Vi må også som samfunn se på hvilke signaler vi gjør oss bruk av, i form av indikatorer som sier oss hvilken samfunnsrespons som er verdt å strebe etter. Ulike former for lykkeindekser, naturindekser og statistikk som kan stimulere til en «konkurranse» bedrifter og nasjoner imellom om å senke sine samlede CO2 utslipp.

I tredje og siste del blir Stoknes bokstavelig talt luftig. Han tar oss med på en dypologisk reise inn i det fenomenologis-

ke. Hva er vi? Og hva forbinder alt det levende? Svaret er *luften*. Slik luften blir blåst inn i mennesket av den allmektige, er alt det skapte, alt det eksisterende omgitt av det samme stoffet, *luften*.

Forfatteren oppleves likevel ikke som luftig. Han støtter seg på flere teoretikere som alle er innenfor sjangeren dypøkologi og økopsykologi. Vi er luft, land og sjø. Vi er element og i elementene. Stoknes er svak for biologen Edward O. Wilsons biophilia-hypotese, som hevder at det er et instinktivt bånd mellom mennesket og andre livsformer og økosystem. Vi må derfor se ut av vinduet, i stedet for i speilet. Da får vi psykologisk innsikt som betyr noe.

VI ER laget av universets eldste byggestener, i form av stjernestøv, fra gamle galakser. Og alt dette stoffet og alt rundt oss opplever vi gjennom det filteret vi kan kalle luft. Men i dag har vi distansert oss så mye fra den levende luften. Med dagens og morgendagens høye CO2 konsentrasjoner forandrer nettopp denne luften seg; og gjør «opprør». Kanskje nettopp dette «opprøret» mot oss kan bryte åpne skallet og oppløse denne psykologiske distansering, spør Stoknes.

Dikotomien i vår kultur er at enten er alt himmel eller helvete. Men en slik historiefortelling fører ikke til resultater i 2015. Eller for å si det på en annen måte: Å

være virkelig radikal i dag er å gjøre håpet mulig, og ikke håpløsheten til noe overbevisende. Og det er slik narrative til det grønne skiftet må være.

Stoknes vil i bunn og grunn utvide vår solidaritetsfølelse til resten av den bebodde verden og naturen. Hans bok er et innlegg i debatten for å få menneskeheten til å komme seg bort fra sin selvpålagte separasjon fra naturen.

Andrew P. Kroglund er skribent, forfatter, bokbader og møteleder. Lang fartstid som leder i ulike utviklings-, miljø og solidaritetsorganisasjoner.